

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора географічних наук, професора Царика Любомира Петровича про дисертаційну роботу Головатого Мар'яна Васильовича «Еколого-географічний аналіз та оцінка бальнеологічних курортів Львівської області», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00.11 – конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів

Загальні відомості. Рецензована дисертаційна робота має загальний обсяг 304 сторінки, у тому числі основна частина (вступ, чотири розділи, висновки) – 149 сторінок. Робота ілюстрована 39 таблицями, 11 рисунками, 7 фотографіями і 7 додатками. У списку використаних джерел 158 найменувань, з них 6 іноземних. За формальними ознаками вона відповідає вимогам ВАК України до кандидатських дисертацій.

Актуальність обраної теми. Тема дисертації зумовлена потребами визначення закономірностей формування і зміни екологічних ситуацій бальнеологічних курортів Львівської області та розробки еколого-географічних засад їх сталого розвитку. Актуальність і своєчасність дисертаційної роботи М.В.Головатого зумовлена перш за все постановкою і реалізацією важливого наукового завдання щодо розробки наукових засобів діагностування сукупного впливу антропогенного чинника на бальнеологічні курорти та встановлення індивідуальних норм екологічно допустимого техногенного навантаження на їх природні комплекси. Екологічний стан геокомпонентів є індикатором ступеня загрозливості для бальнеологічних курортів, так як екостани геокомпонентів є похідною від характеру природокористування у їх межах. Завдання, поставлені у дисертаційному дослідженні, вказують на важливість і значущість інтегрального еколого-географічного оцінювання екоситуації, створення системи екологічних експертиз та екологічного аудиту для оцінки впливу рекреаційного природокористування на розвиток бальнеологічних курортів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Високий ступінь обґрунтованості сформульованих у дисертації наукових положень, висновків, рекомендацій забезпечується цілеспрямованим використанням еколого-географічного, конструктивно-географічного і геоекологічного підходів, сучасних апробованих методик, використання методів еколого-географічного аналізу й оцінювання, аналітичного та системного аналізу, статистично-аналітичної обробки даних, польових обстежень, геоінформаційних технологій стандартного програмного забезпечення для обробки значних обсягів даних, статистичних літературних матеріалів. Ґрунтова методологічна, методична та інформаційна база поєднана з достатньо чіткою, цілеспрямованою, прагматичною логікою дослідження. Наведені у роботі висновки і рекомендації достатньо повно та різнобічно апробовані на міжнародних і регіональних конференціях та в науковій періодиці, адекватно відображають сутність проведеного дослідження. Тому за цим критерієм дисертація відповідає вимогам ВАК України до кандидатських дисертацій.

Достовірність і наукова новизна отриманих результатів.

Достовірність отриманих результатів визначається характером (якістю) вихідної інформації, коректністю методів її обробки та представлення, послідовністю та внутрішньою логікою дослідження від постановки завдань до висновків та рекомендацій, практичною їх перевіркою.

Вихідною інформацією дослідження слугували дані статистичних даних та натурних обстежень бальнеологічних курортів, наукові розробки з конструктивної географії, геоекології, раціонального природокористування, нормативно-правові документи, що піддані коректній обробці з використанням адекватної системи методів. Дисертація характеризується прагматичністю та послідовністю логіки дослідження. Кожне питання доведено до логічного завершення і не заперечує іншому. У зв'язку із цим отримано достовірні висновки.

У науковому плані проблематика еколого-географічних досліджень бальнеологічних курортів отримала ряд вагомих наукових рішень. Зокрема розроблено екологічні паспорти семи бальнеологічних курортів Львівської

області, здійснено еколого-географічну оцінку бальнеологічних курортів шляхом ранжування і зіставлення переваг і загроз їхньому функціонуванню на трьох рівнях: екологічному, ресурсному, інфраструктурному.

У проведеному дослідженні вирішується ряд міжпредметних завдань, пов'язаних з географією, геоекологією, рекреаційним природо-користуванням, нормуванням антропогенних навантажень, геоекологічним моніторингом тощо. Здійснення еколого-географічного аналізу і оцінювання бальнеологічних курортів є складним міжгалузевим, науково-практичним напрямком досліджень, що є важливою складовою конструкцій, моделей сталого розвитку. Його розгортання в умовах конкретних бальнеологічних курортів потребує наукового супроводу, що дає новий поштовх розвитку, зокрема і конструктивно-географічних досліджень проблем рекреаційного природокористування. У дисертаційній роботі поєднані міждисциплінарні підходи, відпрацьовані конкретні способи вирішення завдань. Тому дисертаційна робота, поза сумнівом, має значну наукову новизну. Наукові результати роботи, а також проведений аналіз проблемних екологічних ситуацій бальнеологічних курортів є важливими теоретичними і прикладними напрацюваннями і безумовно будуть використані у практиці рекреаційного природокористування.

Практичне значення. Практичне значення результатів дослідження М.В.Головатого є високим. Підтвердженням цього слугують впровадження екологічних паспортів про екологічний стан, якість довкілля, використання ресурсів та інфраструктуру курортів для прийняття вивірених рішень управлінськими структурами. Дані екологічних паспортів бальнеологічних курортів можуть бути використані для інформування рекреантів про екологічну ситуацію курортів, про що свідчать довідки про впровадження результатів дисертаційного дослідження Департаменту екології і природних ресурсів Львівської ОДА. Теоретичні напрацювання і прикладні розробки можуть бути представлені як елементи виконання місцевих стратегій сталого розвитку. Запровадження наукових положень та методичних напрацювань у навчальний

процес Львівського національного університету імені Івана Франка є одним із способів практичного використання результатів дослідження.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Основні результати дослідження викладено автором у 7 статтях та 5 матеріалах конференцій. У фахових виданнях за профілем дисертації опубліковано 5 статей. Темі і зміст публікацій відповідають напрямку дисертаційного дослідження автора. Робота пройшла належну апробацію на 7-и наукових і науково-практичних конференціях.

Оформлення, мова і стиль дисертації та автореферату.

Оформлення дисертації та автореферату загалом відповідає вимогам ВАК України. Робота містить достатньо ілюстративного матеріалу (39 таблиць, 11 рисунків, 7 фотографій) та ґрунтовні додатки на 154 сторінках, що вміщують важливу необхідну інформацію.

Мова дисертації та автореферату українська. Викладення матеріалу чітко, ґрунтовне.

Відповідність змісту автореферату та дисертації.

Зміст автореферату та основні положення дисертації ідентичні.

Дискусійні питання, зауваження і побажання:

1. При перерахунку використаних наукових методів дослідження не вказано їх змістовне використання та що саме досліджувалось кожним методом.
2. Теоретичні засади дослідження викладені автором без розкриття основних концептуальних положень з поверхневим аналізом наукових публікацій, основних категорій і понять. Викладення теоретичних сутнісних категорій і понять, концептуальних положень доцільно було б розглядати у контексті засад екологічної географії (конструктивної географії), розкриваючи власне екогеографічні сторони проблем рекреаційного природокористування. У розділі бракує логічно-структурних схем, які би наочно відображали взаємопов'язаність парадигм геоекології, екологічної географії, рекреаційного природокористування, інтегровану поняттєво-термінологічну систему тощо.

3. Із наведеного переліку вчених, що внесли помітний вклад у розвиток еколого-географічної науки, у списку літератури відсутня монографія В.А.Барановського «Екологічна географія, екологічна картографія», навчальний посібник Гавриленко О.П. «Екогеографія України», «Прикладная физическая география» П.Г.Шищенко, методика з якої згадана автором на с. 15., а також не використані і не приведені праці таких вчених з досліджуваної проблематики, як Бейдика О.О., Черчик Л.М., Божук Т.І., Добуша Ю.Я.

4. Відсутній взаємопов'язаний аналіз авторського підходу до еколого-географічного аналізу і оцінки бальнеологічних курортів з вимогами діючого законодавства, зокрема закону України «Про курорти». Так, при розробці екологічних паспортів не враховано законодавчі положення про округи санітарної охорони і відповідні їм зони (суворого режиму, обмежень і спостережень).

5. Висновки до 1 розділу носять узагальнений декларативний характер і констатують скоріше наміри, аніж відображають результати певних теоретико-методологічних і методичних напрацювань автора.

6. Показники озеленення бальнеологічних курортів не співставлені з нормативним показником ДБН, а відтак частка зелених насаджень в 1,2% курорту Розлуч, і 45,3% - курорту Східниця визнані автором як такі, що відповідають нормам. У ДБН прописані норми озеленення курортів у 25 м² на особу, за автором дисертації - 10-13 м²/ особу. Водночас у публікації Добуша Ю.А. показники озеленення курортів розходяться з наведеними у дисертації і різняться висновки щодо ступеня озеленення, зокрема «частка озеленення території більшості бальнеологічних курортів не відповідає нормативному показнику лісистості – 40%. Прийнятний рівень озеленення території спостерігається лише на курортах Немирів та Шкло». Які з відомостей об'єктивніше відображають дане питання?

7. Доцільно було б спів ставити і проаналізувати приуроченість наявних заповідних територій і об'єктів до зон санітарної охорони бальнеологічних ресурсів.

8. Висновки до третього і четвертого розділів надто узагальнені і не дають можливості персоніфікувати і рангувати курорти, наприклад, за рівнем небезпеки екологічних загроз і проблеми.

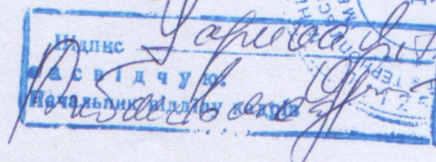
9. В роботі по суті задекларовано завдання щодо розробки рекомендацій, які сприятимуть... сталому розвитку бальнеологічних курортів, однак ні у структурі роботи, ні у висновках не представлено результатів його реалізації.

10. У дисертаційній роботі зустрічаються неточності у оформленні списку використаних джерел (1, 2, 3, 8, 18, 19, 20, 31, 39, 51, 74, 75, 92, 99, 118, 147, 151, 152) та окремі стилістичні помилки (33, 82, 110).

Загальний висновок. Дисертація є цілісним, завершеним, самостійним дослідженням, присвячена вирішенню важливого і актуального науково-прикладного завдання. Зауваження і побажання, висловлені у відгуку, не заперечують основних результатів роботи. Поставлена у ній мета досягнута. Більшість положень та висновків дисертації обґрунтовані, мають наукову новизну. Результати наукового дослідження достатньо повно представлені у публікаціях, пройшли ґрунтовну апробацію.

За своїм науковим рівнем і практичним значенням дослідження М.В.Головатого відповідає вимогам ВАК України до кандидатських дисертацій, а його автор заслуговує присудження йому наукового ступеня кандидата географічних наук за спеціальністю 11.00.11 – конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів.

Завідувач кафедри геоєкології та методики
викладання екологічних дисциплін
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
доктор географічних наук, професор

Л.П. Царик